

Sygn. akt I NSNc 539/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Księżak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Janusz Niczyporuk

Jarosław Wołodkiewicz (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Zakładu Gospodarowania Nieruchomościami w Dzielnicy (...)

przeciwko E. C., A. C. i J. F.

o zapłatę

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 31 maja 2022 r.

skargi nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich

od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, wydanego przez Sąd Rejonowy w W. 20 stycznia 2015 r.

sygn. akt I Nc (...)

- I. uchyła zaskarżony nakaz zapłaty – w części dotyczącej pozwanej E. C., i oddała powództwo w stosunku do pozwanej E. C.;**
- II. znosi wzajemnie koszty postępowania wywołanego skargą nadzwyczajną.**

UZASADNIENIE

Pozwem z 19 grudnia 2014 r. Zakład Gospodarowania Nieruchomościami w Dzielnicy (...) W. (dalej: ZGN, powód) wniósł o zasądzenie od pozwanych A. C., E. C. i J. F. solidarnie na rzecz powoda:

1. kwoty 29.976,63 zł wraz z ustawowymi odsetkami:
 - od kwoty 23.639 zł – od 1 grudnia 2014 r. do dnia zapłaty;
 - od kwoty 6.337,63 zł – od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty;
2. kosztów procesu według norm przepisanych.

Uzasadniając swoje żądanie powód wskazał, że pozwani zajmują lokal mieszkalny nr (...) położony przy ul. M. w W. bez tytułu prawnego – po wydaniu wyroku nakazującego pozwanym opuszczenie, opróżnienie i wydanie lokalu ZGN. Pozwani nie uiszcili należnych powodowi opłat za zajmowanie wskazanego lokalu – mimo wezwań do uregulowania należności za lokal. Do dnia wniesienia pozwu, mimo wdrożonej przez powoda procedury windykacji, powstałe w ten sposób zaległości nie zostały przez pozwanych uregulowane. Jako podstawę prawną swego roszczenia powód wskazał art. 18 ustawy z dnia czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego, a poczynawszy od 1 stycznia 2009 r. – z uwzględnieniem treści załącznika nr (...) do uchwały (...) Rady W. z 2 października 2008 r. w sprawie uchwalenia wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem miasta W. na lata 2008-2012 oraz załącznika nr (...) do uchwały nr (...) Rady W. z 13 grudnia 2012 r. w sprawie uchwalenia wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem miasta W. na lata 2013-2017.

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z 20 stycznia 2015 r., sygn. akt I Nc (...), Sąd Rejonowy w W. nakazał, aby pozwani A. C., E. C. i J. F. zapłacili solidarnie Zakładowi Gospodarowania Nieruchomościami w Dzielnicy (...) W. kwotę 29.976,63 zł wraz z ustawowymi odsetkami:

- od kwoty 23.639 zł – za okres od 1 grudnia 2014 r. do dnia zapłaty;
 - od kwoty 6.337,63 zł – za okres od 19 grudnia 2014 r. do dnia zapłaty;
- oraz kwotę 380,29 zł tytułem zwrotu kosztów procesu albo wnieśli sprzeciw.

Przedmiotowy nakaz zapłaty został wysłany do E. C. na adres: ul. M., W.. Podobnie jak w przypadku pozostałych pozwanych, A. C. i J. F., nakaz zapłaty nie

został odebrany przez pozwaną (pomimo prawidłowego awizowania) i został złożony do akt sprawy I Nc (...) ze skutkiem doręczenia, określonym na 25 lutego 2015 r.

12 lipca 2016 r. do Sądu Rejonowego w W. wpłynął wniosek pozwanej E. C. o przywrócenie terminu do wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty wydanego w sprawie o sygn. akt I Nc (...). W uzasadnieniu przedmiotowego wniosku E. C. wskazała, że zgodnie z postanowieniem Sądu Rejonowego z 8 lipca 1996 r., sygn. akt V Nsm (...), przebywa w rodzinie zastępczej ustanowionej w osobie jej babci, M. W., z którą to również zamieszkuje pod adresem: ul. N., W.. Pozwana wskazała, że od 1996 r. nie zamieszkuje w lokalu mieszkalnym nr (...) położonym przy ul. M. w W., nie utrzymuje też kontaktu z matką – pozwaną A. C.. Z tego względu kierowana do E. C. korespondencja, wysyłana na adres: ul. M., W., dociera do niej z opóźnieniem albo wcale.

E. C. załączyła do wniosku o przywrócenie terminu także sprzeciw od nakazu zapłaty, wniesiony na urzędowym formularzu, w którym domagała się, aby zwolnić ją z zapłaty całości zadłużenia za lokal mieszkalny nr (...) położony przy ul. M. w W. – ponieważ w nim nie mieszka. Jednocześnie pozwana wniosła o przesłuchanie M. W. (babci) i I. F. (siostry) – na dowód niezamieszkiwania pozwanej E. C. w lokalu mieszkalnym nr (...) położonym przy ul. M. w W., jak również o dopuszczenie dowodu z dokumentów, tj.: odpisu postanowienia Sądu Rejonowego z 8 lipca 1996 r., sygn. akt. V Nsm (...), orzekającego o umieszczeniu E. C. w rodzinie zastępczej; zaświadczenia z (...) Centrum Pomocy Rodzinie o przebywaniu w rodzinie zastępczej; zeznania podatkowego; zaświadczenia Wspólnoty Mieszkaniowej N. w W.. E. C. zawnioskowała także o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty z 20 stycznia 2015 r., sygn. akt I Nc (...) – do czasu rozpoznania wniosku o przywrócenie terminu i ewentualnie sprzeciwu od nakazu zapłaty.

Postanowieniem z 22 sierpnia 2016 r., sygn. akt I Nc (...), Sąd Rejonowy w W. odrzucił wniosek pozwanej E. C. o przywrócenie terminu, odrzucił sprzeciw od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym oraz oddalił wniosek o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty. W uzasadnieniu Sąd Rejonowy wskazał, że przesyłka zawierająca nakaz zapłaty wraz z odpisem pozwu i załącznikami

została wysłana na adres pozwanej E. C. wskazany w pozwie i zwrócona przez operatora pocztowego z uwagi na niepodjęcie przez adresata w terminie. Jako niedopuszczalny i podlegający odrzuceniu Sąd ocenił wniosek o przywrócenie terminu do złożenia sprzeciwu od nakazu zapłaty, wskazując, że skoro pozwana E. C. nie zamieszkiwała w dacie doręczenia odpisu nakazu zapłaty i odpisu pozwu pod adresem wskazanym przez powoda w pozwie – co wynika z treści wniosku o przywrócenie terminu oraz dołączonych do sprzeciwu odpisów dokumentów – to nie doszło do skutecznego doręczenia jej odpisu nakazu zapłaty. Tym samym Sąd uznał, że pozwana nie uchybiła terminowi do wniesienia sprzeciwu, albowiem termin do jego wniesienia rozpoczyna swój bieg dopiero od daty doręczenia pozwanemu odpisu nakazu zapłaty i odpisu pozwu. Z tego też powodu – niezamieszkiwania pozwanej pod adresem wskazanym w pozwie, a co za tym idzie, nieskutecznego doręczenia odpisu nakazu zapłaty – Sąd odrzucił sprzeciw pozwanej E. C. jako wniesiony przedwcześnie.

W następstwie powyższych ustaleń Sąd Rejonowy w W. zarządził doręczenie pozwanej E. C. odpisu nakazu zapłaty z 20 stycznia 2015 r., sygn. akt I Nc (...), wraz z odpisem pozwu i załączników, a także odpisu postanowienia z 22 sierpnia 2016 r., na adres: ul. N., W.. Jednocześnie Sąd pouczył pozwaną E. C., że termin do wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty rozpoczyna bieg od daty doręczenia nakazu zapłaty. Nadany w ten sposób nakaz zapłaty został doręczony 2 września 2016 r. dorosłemu domownikowi.

9 września 2016 r. do Sądu Rejonowego w W. wpłynął wniesiony na urzędowym formularzu sprzeciw pozwanej E. C. od nakazu zapłaty z 20 stycznia 2015 r., sygn. akt I Nc (...) – wraz z załącznikami, które pozwana wniosła już przy poprzednim sprzeciwie.

Wobec stwierdzenia braków formalnych sprzeciwu, Sąd Rejonowy w W., zarządzeniem z 2 listopada 2016 r., wezwał E. C. do ich uzupełnienia. Postanowieniem z 25 listopada 2016 r. Sąd Rejonowy w W. odrzucił ten sprzeciw, uznając, iż pomimo upływu wyznaczonego terminu pozwana nie uzupełniła jego braków formalnych.

Przedmiotowe postanowienie zostało zaskarżone przez pozwaną E. C., która wraz z zażaleniem wniosła uzupełniony sprzeciw i zażądała uchylenia skarżonego

postanowienia. Z uwagi na stwierdzone braki formalne zażalenia, wezwaniem z 9 stycznia 2017 r. E. C. została wezwana do ich uzupełnienia (w tym m.in. do wniesienia opłaty od zażalenia).

19 stycznia 2017 r. E. C. wniosła „sprzeciw od wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w W. z dnia 11.12.2014 r., sygn. akt I Nc (...)”, żądając rozpoznania sprawy na zasadach ogólnych. Uzasadniając wniesiony sprzeciw E. C. poinformowała, że zgodnie z postanowieniem Sądu Rejonowego z 8 lipca 1996 r. przebywa w rodzinie zastępczej ustanowionej w osobie M. W., zamieszkałej w W. przy ul. N., i pozostaje w tej rodzinie także po osiągnięciu pełnoletności. Pozwana oświadczyła także, że od momentu odebrania od matki A. C., zamieszkałej w W. przy ul. M. m. 2, nie przebywała w tym miejscu i nie utrzymuje kontaktów z matką.

Postanowieniem z 10 lutego 2017 r. Sąd Rejonowy w W. odrzucił sprzeciw E. C. z 19 stycznia 2017 r. – wskazując, że termin do złożenia sprzeciwu od nakazu zapłaty upłynął 16 września 2016 r.

Następnie, postanowieniem z 16 lutego 2017 r. Sąd Rejonowy w W. odrzucił zażalenie pozwanej E. C. na postanowienie Sądu Rejonowego w W. z 25 listopada 2016 r. – wskazując, że pozwana nie uzupełniła w wyznaczonym terminie braków formalnych zażalenia.

24 lutego 2017 r. pozwana E. C. wniosła do Sądu Rejonowego w W. zażalenie na postanowienie Sądu Rejonowego w W. z 10 lutego 2017 r.

7 marca 2017 r. zażalenie na postanowienie Sądu Rejonowego w W. z 10 lutego 2017 r. wniósł także ustanowiony w sprawie pełnomocnik pozwanej E. C..

10 marca 2017 r. Sąd Rejonowy w W. zwrócił pełnomocnikowi A. C. kopertę wraz z zażaleniem pozwanej z 24 lutego 2017 r. na postanowienie o odrzuceniu sprzeciwu – z adnotacją „koperta zwrócona do nadawcy z uwagi na nieokreślenie prawidłowo sądu”.

13 marca 2017 r. pełnomocnik A. C. skierował do Sądu Okręgowego w W., za pośrednictwem Sądu Rejonowego w W. pismo procesowe informujące, że w treści zażalenia pozwanej z 24 lutego 2017 r. doszło do oczywistej omyłki i właściwym jest Sąd Okręgowy w W..

15 marca 2017 r. do Sądu Rejonowego w W. wpłynęło zażalenie pozwanej, sporządzone i podpisane przez jej pełnomocnika, na postanowienie Sądu

Rejonowego w W. z 16 lutego 2017 r. o odrzuceniu zażalenia na postanowienie Sądu Rejonowego w W. z 25 listopada 2016 r.

30 marca 2017 r. Sąd Rejonowy w W. odrzucił zażalenie pozwanej E. C., wniesione przez jej pełnomocnika 7 marca 2017 r., na postanowienie Sądu Rejonowego w W. z 10 lutego 2017 r. Sąd uznał, że skoro przedmiotowe postanowienie zostało doręczone pozwanej 20 lutego 2017 r., to termin do jego zaskarżenia upływał z końcem 27 lutego 2017 r. Tymczasem pełnomocnik pozwanej wniósł zażalenie na powyższe postanowienie 7 marca 2017 r. – wobec czego podlegało ono odrzuceniu jako wniesione z uchybieniem terminu.

Wnioskiem z 14 kwietnia 2017 r. pełnomocnik pozwanej E. C. zwrócił się do Sądu Rejonowego w W. o przywrócenie terminu do złożenia pisma procesowego z 24 lutego 2017 r., które to pismo było zażaleniem pozwanej na postanowienie Sądu Rejonowego w W. z 10 lutego 2017 r., jednakże zostało zwrócone „z uwagi na niedostateczne oznaczenie Sądu”. Pełnomocnik pozwanej wskazał, że pismo to zostało przez niego ponownie wniesione do Sądu Rejonowego w W. 7 marca 2017 r., a zatem należało je potraktować jako wniesione z zachowaniem terminu. Uzupełniając braki formalne przedmiotowego wniosku o przywrócenie terminu – poprzez wskazanie, w jakiej dacie ustała przyczyna uchybienia terminowi do złożenia zażalenia na postanowienie z 10 lutego 2017 r. – pełnomocnik pozwanej wyjaśnił w piśmie procesowym z 27 maja 2017 r., że przyczyna ta ustała w 7 marca 2017 r., czyli „w dniu, w którym pełnomocnik odebrał zwrot przesyłki pocztowej zawierającej zażalenie z 24 lutego 2017 r.”.

Postanowieniem z 6 czerwca 2017 r. Sąd Rejonowy w W. odrzucił wniosek pozwanej o przywrócenie terminu i odrzucił zażalenie pozwanej na postanowienie Sądu Rejonowego w W. z 10 lutego 2017 r. Sąd wywiódł, że skoro według pozwanej przeszkoda, uzasadniająca zgłoszenie wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia zażalenia na postanowienie z 10 lutego 2017 r., ustała 7 marca 2017 r., to wniosek o przywrócenie tego terminu należało złożyć do 14 marca 2017 r. Tym samym wniosek z 14 kwietnia 2017 r. został uznany za spóźniony, a w konsekwencji odrzucony, podobnie jak zażalenie pozwanej na postanowienie z 10 lutego 2017 r., również jako wniesione po upływie terminu.

Postanowieniem z 12 września 2017 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił zażalenie pozwanej na postanowienie Sądu Rejonowego w W. z 16 lutego 2017 r. o odrzuceniu zażalenia na postanowienie Sądu Rejonowego w W. z 25 listopada 2016 r. Sąd Okręgowy wskazał, że zaskarżonym postanowieniem Sąd Rejonowy odrzucił zażalenie pozwanej E. C. uznając, że pozwana nie uiściła opłaty od zażalenia ani nie uzupełniła jego braków formalnych. Sąd Okręgowy doszedł do wniosku, że treść zarządzenia wzywającego pozwaną do usunięcia braków formalnych zażalenia oraz treść pisma E. C. z 19 stycznia 2017 r. potwierdza, iż braki formalne – poza uiszczeniem opłaty – nie zostały usunięte, wobec czego odrzucenie zażalenia należało uznać za prawidłowe.

Dostrzegając, że pozwana E. C. wyczerpała możliwości samodzielnej obrony swoich praw, Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej także: skarżący), działając na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich w zw. z art. 115 § 1 i 1a i art. 89 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym – zważywszy na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej – wniósł skargę nadzwyczajną od wydanego przez Sąd Rejonowy w W. nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym z 20 stycznia 2015 r., sygn. akt I Nc (...) – zaskarżając go w zakresie dotyczącym pozwanej E. C..

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu:

1. na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 ustawy o Sądzie Najwyższym – naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, tj. konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, oraz chronionego w ramach art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej prawa do sądowej ochrony własności i praw majątkowych pozwanej E. C. – z uwagi na wydanie wobec niej zaskarżonego nakazu zapłaty, który w sposób nieuzasadniony i niesprawiedliwy nakłada na pozwaną obowiązek zapłaty należności z tytułu bezumownego zajmowania lokalu, mimo jej niezamieszkiwania w lokalu mieszkalnym nr (...) położonym przy ul. M. w W.;

2. na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 i 3 ustawy o Sądzie Najwyższym:

a) naruszenie w sposób rażący prawa procesowego, tj. art. 499 pkt 2 k.p.c. – poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy przytoczone przez powoda okoliczności budziły wątpliwości, gdyż nie wynikało z nich, czy pozwana E. C. w okresie objętym żądaniem pozwu faktycznie zajmowała lokal mieszkalny nr (...) położony przy ul. M. w W. – przez co, w świetle prawa materialnego, okoliczności te nie były wystarczające do wydania nakazu zapłaty w tej sprawie;

b) oczywistą sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, do której doszło wskutek naruszenia art. 233 § 1 k.p.c.:

- poprzez bezpodstawne i błędne ustalenie, że pozwana E. C. w okresie od maja 2010 r. do listopada 2013 r. zamieszkiwała w lokalu mieszkalnym nr (...) położonym przy ul. M. w W., a przez to była odpowiedzialna solidarnie za zapłatę w tym okresie dochodzonej pozwem należności w całości – podczas gdy okoliczność ta nie wynika ani z pozwu, ani z materiału dowodowego zgromadzonego w aktach sprawy;

- rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego – poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w stanie faktycznym niniejszej sprawy i przyjęcie, że pozwana E. C. odpowiada solidarnie z pozwanymi A. C. i J. F. za zapłatę odszkodowania z tytułu zajmowania lokalu bez tytułu prawnego po wydaniu wyroku nakazującego im opuszczenie, opróżnienie i wydanie lokalu powodowi, mimo że E. C. nie zamieszkiwała w tym lokalu, a w konsekwencji – niezasadne zasądzenie od pozwanej E. C. dochodzonych pozwem należności.

Wobec powyższego Rzecznik Praw Obywatelskich, na podstawie art. 91 § 1 i 2 ustawy o Sądzie Najwyższym, wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w części dotyczącej rozstrzygnięcia o nałożeniu na pozwaną E. C. obowiązku zapłaty dochodzonej pozwem kwoty i obowiązku zwrotu kosztów postępowania sądowego oraz wydanie orzeczenia co do istoty sprawy – poprzez oddalenie powództwa wobec pozwanej E. C.. Skarżący podkreślił, że naruszone w sprawie zasady i prawa określone w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej jednoznacznie

przemawiają za wydaniem takiego rozstrzygnięcia, mimo upływu okresu pięciu lat od chwili uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia.

W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną powód wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 1 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2021, poz. 1904; dalej: u.SN) Sąd Najwyższy jest organem władzy sądowniczej powołanym do sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez kontrolę nadzwyczajną prawomocnych orzeczeń sądowych w celu zapewnienia ich zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej przez rozpoznawanie skarg nadzwyczajnych.

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile:

1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub

2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub

3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego

- a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Stosownie do art. 115 § 1 u.SN w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. Przepisu art. 89 § 3 zdanie pierwsze nie stosuje się.

Artykuł 115 § 1a u.SN stanowi, że skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które uprawomocniło się przed

wejściem w życie ustawy, może być wniesiona przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Przepisu art. 89 § 2 nie stosuje się.

Nie ulega wątpliwości, że skarżący – Rzecznik Praw Obywatelskich – jest legitymowany do wniesienia skargi nadzwyczajnej w przedmiotowej sprawie zgodnie z art. 115 § 1a u.SN. Podobnie, brak jest wątpliwości co do tego, że zaskarżony nakaz zapłaty wydany w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy w W. 20 stycznia 2015 r., sygn. akt I Nc (...), wobec odrzucenia sprzeciwu pozwanej E. C., jest w stosunku do niej prawomocny. Jednocześnie zachowany został przewidziany w art. 115 § 1 u.SN termin do wniesienia skargi nadzwyczajnej.

Jak wynika z treści art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozagę nieważność postępowania. Przepis ten, z mocy art. 95 pkt 1 u.SN, stosuje się w postępowaniu w sprawie skargi nadzwyczajnej.

Jednocześnie, w przedmiotowej sprawie nie zachodzą ograniczenia, o których mowa w art. 90 u.SN.

Artykuł 91 § 1 u.SN przewiduje, że w przypadku uwzględnienia skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy uchyla zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i stosownie do wyników postępowania orzeka co do istoty sprawy albo przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi, w razie potrzeby uchylając także orzeczenie sądu pierwszej instancji, albo umarza postępowanie. Sąd Najwyższy oddala skargę nadzwyczajną, jeżeli stwierdzi brak podstawy do uchylenia zaskarżonego orzeczenia.

Wniesiona przez Rzecznika Praw Obywatelskich skarga nadzwyczajna okazała się zasadna – a to z następujących przyczyn.

Zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz.U. 2022, poz. 172; dalej: u.o.p.l.) osoby zajmujące lokal bez tytułu prawnego są obowiązane do opróżnienia lokalu lub co miesiąc uiszczać odszkodowanie.

Nie ulega wątpliwości, że przytoczony przepis ma zastosowanie jedynie do osób, które zajmują dany lokal bez tytułu prawnego – przewidziane w nim

odszkodowanie ma charakter świadczenia za tzw. bezumowne korzystanie z lokalu. To bowiem niewywiązanie się przez lokatora z obowiązku przewidzianego w art. 18 ust. 1 u.o.p.l. – tj. obowiązku opróżnienia lokalu, nakazanego wyrokiem sądu – i dalsze jego zajmowanie bez tytułu prawnego powoduje wystąpienie szkody po stronie właściciela przedmiotowego lokalu.

W analizowanym przypadku pozwana E. C. – od momentu odebrania jej od matki, pozwanej A. C., i umieszczenia w rodzinie zastępczej ustanowionej w osobie jej babci, M. W., co nastąpiło na mocy postanowienia Sądu Rejonowego z 8 lipca 1996 r., sygn. akt V Nsm (...), kiedy pozwana miała 4 lata – nie zajmuje lokalu mieszkalnego nr (...) położonego przy ul. M. w W.. Począwszy od tej chwili pozwana E. C. zamieszkuje wraz z babcią w jej mieszkaniu (m. 16), położonym przy ul. N. w W.. Sąd Rejonowy w W., wydając zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, przyjął natomiast, że pozwana E. C., wraz z pozostałymi pozwanymi, zajmowała lokal mieszkalny nr (...) położony przy ul. M. w W. w okresie objętym żądaniem pozwu – mimo, iż okoliczność ta nie wynikała w sposób niewątpliwy z treści pozwu i dołączonych do niego w formie załączników dokumentów.

Sąd Rejonowy, uzasadniając nakaz zapłaty w tym zakresie, wskazał, że pozwani, w tym pozwana E. C., byli zameldowani na pobyt stały w lokalu mieszkalnym nr (...) położonym przy ul. M. w W.. Jednocześnie Sąd Rejonowy zwrócił uwagę na fakt, że do pozwu zostało dołączone oświadczenie, złożone 22 maja 2009 r. przez pozwaną A. C., z którego wynikało, że pozwana E. C. zamieszkiwała w przedmiotowym lokalu.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że sam fakt, iż pozwana E. C. była zameldowana na pobyt stały w lokalu mieszkalnym nr (...) położonym przy ul. M. w W. nie oznacza jeszcze, że zajmowała ona ten lokal. Pojęcie „zajmowania lokalu” należy utożsamiać z faktem zamieszkiwania w nim – zaś miejsce zamieszkania nie może być zawsze utożsamiane z miejscem zameldowania. Zameldowanie jest bowiem aktem administracyjnym, który jakkolwiek może potwierdzać okoliczność stałego zamieszkiwania pod danym adresem, oraz ułatwiać sądowi czynienie ustaleń w tym zakresie, to jednak nie przesądza o miejscu zamieszkania. W analizowanym przypadku ma to o tyle doniosłe znaczenie, że to nie pozwana E. C.

złożyła oświadczenie (wyraziła wolę) o zameldowaniu jej na pobyt stały w lokalu mieszkalnym nr (...) położonym przy ul. M. w W. – nie mogła tego dokonać jako osoba małoletnia.

Co się zaś tyczy załączonego do pozwu oświadczenia z 22 maja 2009 r., stwierdzającego, że pozwana E. C. zamieszkiwała w tej dacie w lokalu mieszkalnym nr (...) położonym przy ul. M. w W., w pierwszej kolejności podkreślić należy, iż pochodzi ono od pozwanej A. C. i, zgodnie z art. 245 k.p.c., stanowi jedynie dowód na to, że osoba, która go podpisała – a zatem pozwana A. C. – złożyła oświadczenie w nim zawarte, nie przesądzając jednak o jego prawdziwości. Po drugie, należy zauważyć, że w niniejszej sprawie powód dochodził odszkodowania, o którym mowa w art. 18 ust. 1 u.o.p.l., za okres od maja 2010 r. Sporządzone przez A. C. oświadczenie pochodzi zaś z 22 maja 2009 r. – i z tego względu, nawet przy założeniu, że miałyby ono odpowiadać stanowi faktycznemu, niemożliwym było ustalenie na jego podstawie, iż pozwana E. C. zajmowała lokal mieszkalny nr (...) położony przy ul. M. w W. w okresie objętym żądaniem pozwu.

Wobec powyższego należy stwierdzić, że w sprawie brak było podstaw do niewątpliwego stwierdzenia, że pozwana E. C. zajmowała lokal mieszkalny nr (...) położony przy ul. M. w W. w okresie objętym żądaniem pozwu. Zgodnie zaś z art. 499 § 1 pkt 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania zaskarżonego nakazu zapłaty) nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu przytoczone okoliczności budzą wątpliwość – przy czym przez „treść pozwu” należy rozumieć także treść złożonych wraz z nim załączników. Jakakolwiek wątpliwość co do podstawy faktycznej powództwa uniemożliwia wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym – zachodzi wówczas konieczność weryfikacji twierdzeń powoda w toku postępowania dowodowego oraz w świetle twierdzeń pozwanego. W tej sytuacji, mając na uwadze rozbieżności wynikające już z samej treści pozwu i dołączonych doń dokumentów – przede wszystkim okoliczność, że zameldowanie na pobyt stały nie definiowało miejsca zamieszkania pozwanej E. C., zaś oświadczenie z 22 maja 2009 r. o jej zamieszkiwaniu w lokalu mieszkalnym nr (...) położonym przy ul. M. w W. zostało podpisane przez inną osobę (pозwaną A. C.) i stanowiło jedynie dowód tego, iż osoba ta złożyła oświadczenie w nim zawarte, nie przesądzając jednak o

jego prawdziwości, a dodatkowo, że oświadczenie te, z racji daty jego sporządzenia, odnosiło się do okresu nieobjętego żądaniem pozwu – Sąd Rejonowy w W. powinien skierować sprawę do postępowania zwykłego.

Nie ulega wątpliwości, że poprzez wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty w stosunku do pozwanej E. C. doszło do naruszenia konstytucyjnych zasad i praw: zasady ochrony zaufania obywatela do państwa, zasady bezpieczeństwa prawnego oraz prawa do sądowej ochrony własności i praw majątkowych. Pozwana E. C., mimo niezamieszkiwania lokalu mieszkalnego nr (...) położonego przy ul. M. w W. w okresie objętym żądaniem pozwu, w sposób nieuzasadniony i niesprawiedliwy została obciążana obowiązkiem zapłaty na rzecz powoda odszkodowania za zajmowanie tego lokalu bez tytułu prawnego. Podkreślić przy tym należy, że pozwana E. C. nie zamieszkuje z matką, pozwaną A. C. (będącą lokatorem w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 u.o.p.l., powiazaną z powodem, właścicielem w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 u.o.p.l., stosunkiem prawnym uprawniającym do używania lokalu) od 1996 r. – kiedy to E. C. została umieszczona w rodzinie zastępczej, ustanowionej w osobie jej babci, M. W.. Z tym faktem w sposób oczywisty łączyła się zmiana miejsca zamieszkania przez pozwaną E. C. – która od tego momentu zamieszkuje z babcią pod adresem: ul. N., W.. Pozwana E. C., wobec braku przesłanek do obciążenia jej obowiązkiem odszkodowawczym przewidzianym w art. 18 ust. 1 u.o.p.l., nie powinna ponosić jakichkolwiek konsekwencji prawnych związanych z korzystaniem z lokalu mieszkalnego nr (...) położonego przy ul. M. w W..

Z tego względu Sąd Najwyższy, uwzględniając skargę nadzwyczajną, na podstawie art. 91 § 1 u.SN uchylił zaskarżony nakaz zapłaty w zakresie dotyczącym pozwanej E. C. oraz, rozstrzygając co do istoty sprawy, oddalił powództwo wobec pozwanej E. C..

O kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej orzeczono na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.